

«توسعه ایرانی» روند «مذاکرات ژنو» را بررسی می‌کند

ارزیابی مثبت در فضای تردید

حمیدرضا مهدیزاده

«مولانا» در مثنوی آورده است: مردی در میانه راه از باران گریخت و گفت: «این نیز بگذرد.» اما پیر دانایی که در کنارش همراه بود، گفت: «هم بگذرد و هم بماند؛ آنچه می‌گذرد تجربه است و آنچه می‌ماند خرد.»

ژنو هم شاید از این جنس باشد! تجربه‌ای که اگر چه احتمالا بی‌نتیجه پایان یافته، اما خرد «دیپلماسی غیر مستقیم» در جهان «ارتباطات مستقیم» را عجیب محک زد و به چالش کشید.

دور دوم مذاکرات غیر مستقیم هسته‌ای میان ایران و آمریکا روز سه‌شنبه در ژنو پایان یافت و هیأت‌های دو طرف پس از چند ساعت گفت‌وگو، محل نشست را ترک کردند.

«بدر بوسعدی»، وزیر خارجه عمان که میانجی مذاکرات ایران و آمریکا است، گفت: «هنوز کارهای زیادی باید انجام شود.» اما نمایندگان ایران و آمریکا مذاکرات ژنو را در حالی ترک کردند که قدم بعدی برایشان مشخص است.

رویتزر هم به نقل از یک مقام آمریکایی نوشت: «در مذاکرات با جمهوری اسلامی پیشرفت حاصل شد، اما هنوز جزئیات زیادی باقی مانده که باید بررسی شود.» مقام آمریکایی افزود: ایرانی‌ها گفتند ظرف دو هفته آینده با پیشنهادهای مفصل باز خواهند گشت تا برخی از شکاف‌های باز در مواضع مارا برطرف کنند. دیروز خبرگزاری بریتانیای رویترز در گزارشی با تیتیر: «ایران بخشی از تنگه‌هرمز را هم‌زمان با مذاکرات هسته‌ای در ژنو بست» اعلام کرد که هنوز هیچ متن نهایی توافقی امضا نشده و گفتگوها بنا به اظهارات عراقی در چارچوب اصول راهنمای توافقی احتمالی ادامه خواهد یافت. البته تا لحظه تنظیم این گزارش در شامگاه سه‌شنبه، مقامات آمریکایی همچنان سکوت کرده بودند.

الجزیره هم با تیتیر: «مذاکرات هسته‌ای ایران و آمریکا در ژنو بدون توافقی پایان یافت» نوشت که مذاکرات در چارچوب غیر مستقیم و با میانجی‌گری عمان برقرار شد، البته بی‌بی‌سی هم اعلام کرد که بر خلاف دور اول مذاکرات در مسقط عمان، طرف‌های ایرانی و آمریکایی بدون دیدار با یکدیگر در پایان جلسه‌ا هم جدا شدند.

مواضع جمهوری اسلامی و خطوط قرمز ترسیمی

طبق گزارش شبکه الحدث با تیتیر: «ایران حاضر به بحث درباره برنامه موشکی در مذاکرات ژنو نشد» گزارش داد که هیأت ایرانی حاضر به گفت‌وگو درباره مسائل موشکی و منطقه‌ای با ویتکاف و کوئتر نشد و تاکید کرد که تمرکز اصلی بر پرونده هسته‌ای و رفع تحریم‌ها بوده است.

اسماعیل بقایی هم پیش‌تر گفته بود: «با ذهن و چشمانی باز و با حسن نیت و جدیت در ژنو حضور یافتیم و رفع تحریم‌ها بخش جدایی‌ناپذیر هر گونه توافق در موضوع هسته‌ای بود.» همچنین «عباس عراقچی»، وزیر امور خارجه و رئیس هیأت ایرانی اعلام کرد که دو طرف بر اصول راهنمای

پذیرش شرایط پیشنهادی آمریکا از سوی زلنسکی، هم‌زمان با نشست ژنو؛

اوکراین در میانه فشار آتش‌بس و مذاکره

رامین برتو

پرونده جنگ اوکراین پس از گذشت نزدیک به چهار سال، اکنون به نقطه‌ای رسیده که بسیاری از تحلیلگران آن را احساس‌ترین مرحله این بحران می‌دانند، هر حله‌ای که می‌تواند آغاز پایان یک جنگ فرسایشی باشد یا بر عکس، زمینه‌ساز ورود به فاز جدیدی از تقابل گسترده‌تر میان روسیه و غرب شود. در چنین شرایطی، هم‌زمان با تشدید حملات متقابل در میدان نبرد و افزایش فشارهای اقتصادی و سیاسی بر طرفین، مذاکرات سه‌جانبه میان روسیه، آمریکا و اوکراین در ژنو آغاز شده است؛ مذاکراتی که به‌باور بسیاری، سرنوشت آینده این جنگ را تعیین خواهد کرد.

اظهارات اخیر ولودیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین، مبنی بر موافقت کی‌یف با پیشنهادهای آمریکا از جمله آتش‌بس طولانی‌مدت، نشان‌دهنده

تغییر مهمی در رویکرد اوکراین است. زلنسکی تأکید کرده که اوکراین با همه پیشنهادهای واقع‌بینانه برای توقف جنگ موافقت کرده، اما روسیه این پیشنهادها را رد کرده و حتی در حال آماده‌سازی برای حملات گسترده‌تر علیه زیرساخت‌های انرژی اوکراین است. این موضع‌گیری در حالی مطرح شده که هم‌زمان گزارش‌هایی از تشدید حملات اوکراین به مناطق تحت کنترل روسیه و همچنین تهدیدات علیه زیرساخت‌های حیاتی اوکراین منتشر شده است.

در سوی دیگر، روسیه نیز اوکراین را به تشدید حملات پهبادی علیه اهداف غیرنظامی متهم کرده و تأکید دارد که این اقدامات هم‌زمان با آغاز مذاکرات صلح، نشان‌دهنده عدم جدیت کی‌یف در مسیر حل‌وفصل بحران است. این تبادل اتهامات نشان می‌دهد که جنگ همچنان به‌عنوان ابزاری برای تقویت مواضع طرفین در میز مذاکره مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مذاکرات ژنِو، که با حضور نمایندگان بلندپایه روسیه، اوکراین و ایالات متحده برگزار می‌شود، به‌عنوان ادامه روند گفت‌وگوهایی است که پیش‌تر در اوپوئی آغاز شده بود. این مذاکرات طیفی گسترده از مسائل، از جمله وضعیت سرزمین‌های اشغالی، ترتیبات امنیتی، وضعیت نیروگاه هسته‌ای زاپوریژا و چارچوب‌های آتش‌بس احتمالی را در بر می‌گیرد

و اهمیت این مذاکرات از آن جهت است که برای نخستین بار، موضوعات اساسی و راهبردی جنگ، نه صرفاً مسائل تاکتیکی، در دستور کار قرار گرفته است. باوجود این نا‌دهای دیپلماتیک، واقعیت میدانی نشان می‌دهد که جنگ هنوز پایان نیافته است. روسیه همچنان حدود ۲۰ درصد از خاک اوکراین را تحت کنترل دارد و اوکراین نیز بر بازپس‌گیری این مناطق تأکید می‌کند و این اختلاف بنیادین، مهم‌ترین مانع بر سر راه دستیابی به توافق صلح محسوب می‌شود.

چرا اوکراین با پیشنهاد آتش‌بس آمریکا موافقت کرد؟

پذیرش پیشنهاد آتش‌بس از سوی اوکراین را باید در چارچوب مجموعه‌ای از عوامل نظامی، سیاسی، اقتصادی و راهبردی تحلیل کرد. نخستین و مهم‌ترین عامل، شرایط دشوار میدانی برای اوکراین است. جنگ فرسایشی با روسیه، که از نظر نظامی و اقتصادی قدرتی بزرگ‌تر محسوب می‌شود، فشار سنگینی بر نیروهای مسلح اوکراین وارد کرده است. حملات مداوم روسیه به زیرساخت‌های انرژی، صنعتی و نظامی اوکراین، توان دفاعی و اقتصادی این کشور را به شدت تحت تأثیر قرار داده است.

در چنین شرایطی، آتش‌بس می‌تواند فرصتی حیاتی برای اوکراین فراهم کند تا توان نظامی خود را بازسازی کرده و از فرسایش بیشتر جلوگیری کند. توقف موقت جنگ، به کی‌یف اجازه می‌دهد تا سامانه‌های دفاعی خود را تقویت کرده، نیروهای خود را بازسازی کند و حمایت‌های نظامی و مالی غرب را با کارآمدی بیشتری جذب کند.

عامل دوم، فشارهای سیاسی و اقتصادی داخلی است. جنگ طولانی‌مدت، اقتصاد اوکراین را به شدت تضعیف کرده و زیرساخت‌های حیاتی این کشور را تخریب کرده است. قطع برق، اختلال در سیستم گرمایش و تخریب زیرساخت‌ها، شرایط زندگی را برای میلیون‌ها شهروند اوکراینی دشوار کرده است. در چنین شرایطی، دولت زلنسکی نیاز را نشان داده که برای پایان دادن به جنگ و کاهش فشار بر مردم، آماده اتخاذ راهکارهای دیپلماتیک است.

عامل سوم، فشارهای سیاسی بین‌المللی و به‌ویژه از سوی ایالات متحده و متحدان غربی است. آمریکا، به‌عنوان اصلی‌ترین حامی نظامی و مالی اوکراین، اکنون به دنبال یافتن راه‌حلی برای پایان دادن به جنگ است. مداوم جنگ، نه تنها هزینه‌های مالی سنگینی برای آمریکا و متحدانش دارد، بلکه خطر گسترش

چاپ: کار و کارگر ۱۷۳۱۷۶۶۸

نشانی تحریریه: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، نرسیده به روانپهر، پلاک ۱۳۲

نشانی سایت: toseeirani.ir

تلفن تحریریه: ۰۲۱)۶۶۹۵۶۰۰

ایمیل: toseeirani@gmail.com

اینستاگرام: @tosee_irani

انعطاف واقعی نداشتند. به نوعی که می‌توان تاکید کرد: «دور دوم ژنو بیشتر در سطح هماهنگی‌های ساختاری و مذاکرات فنی پیش رفته بدون اینکه دستوراد عملی ملموسی به همراه داشته باشد.»

سکوت رسانه‌های متحدان اصلی ایران و آمریکا

یک نکته قابل توجه در بازتاب رسانه‌ای و دیپلماتیک این بود که رسانه‌ها و مقامات روسی هیچ گزارشی درباره پایان دور دوم مذاکرات منتشر نکردند و رسانه‌های چینی نیز با محافظه‌کاری و تمرکز بر بازتاب رسمی منابع ایرانی اخبار را منتشر کردند.

خبرگزاری شین‌هوا فقط تیتیر زد: «مذاکرات هسته‌ای ایران در ژنو بدون توافق نهایی پایان یافت» خبرگزاری روسی ریانووستی هم در گزارشی کوتاه نوشت که مذاکرات «روسیه-اوکراین» و «ایران-آمریکا» در ژنو دو مسیر کاملاً جدا بوده و ارتباطی با یکدیگر ندارند. به قول ما ایرانی‌ها: «با چشم بسته غیب گفتند.»

اما رسانه‌های اسرائیلی هم بدون هیچ گونه هیجانی صرفاً با چند تیتیر کوتاه پایان مذاکرات را اعلام کردند و حاضر به انتشار هیچ گزارش تحلیلی تا لحظه تنظیم گزارش نشدند. البته برخی از خبرنگاران رسانه‌های داخل ایران که توسط وزارت خارجه به ژنو اعزام شده بودند در پروپاگاندای هماهنگ گزارش دادند که مذاکره کنندگان جمهوری اسلامی از ادامه مذاکرات استقبال کرده و در همین راستا آمادگی برای باقی‌ماندن در ژنو را ابراز داشتند که با توجه به سابقه چنین خبرپراکنی‌هایی در گذشته و تکذیب‌های متعاقب آن، محلی از اعراب نداشتند.

اما همین سکوت نسبی رسانه‌های چینی و روسی که کشورهای‌شان حداقل روی کاغذ متحد جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند یا رسانه‌های اسرائیل که تئیدگی گسترده‌ای با رسانه‌های آمریکایی دارند، نشان‌داد که هیچ‌یک از متحدان تهران و واشنگتن عملاً آماده حمایت آشکار یا کمک به پیشبرد مذاکرات نشدند و یا حداقل جانب احتیاط را در پیش گرفتند.

به نظر می‌رسد که ژنِو، به جای یک گام واقعی به سوی توافق، بیشتر تمرینی برای هماهنگی و محک‌زدن واکنش‌ها و محدودیت‌های طرفین بوده است.

اختلافات بنیادین بر سر غنی‌سازی، توان موشکی و سیاست‌های منطقه‌ای همچنان حل نشده باقی مانده و مسیر دستیابی به متن نهایی یا کاهش واقعی تحریم‌ها همچنان عبور از هفت خوان رستم تلقی می‌شود. می‌توان گفت بی‌سابقه است چرا که رونداظهارات پینگ-پنگی طرفین با فاصله خیلی کوتاه هم‌واره در جریان بوده است.

با تیتیر: «پیشرفت قابل توجهی در مذاکرات هسته‌ای ایران و آمریکا رخ نداد» و خبرگزاری بریتانیایی رویترز با تیتیر: «ایران بخشی از تنگه‌هرمز را هم‌زمان با مذاکره با آمریکا بست» صرفاً پایان دور دوم را بازتاب دادند و خیلی کوتاه اعلام کردند که اختلافات اصلی پابرجا بوده و هیچ توافق نهایی به دست نیامده است.

نکته مهم این بود که «دونالد ترامپ» پیش‌تر اعلام کرده بود به صورت غیر مستقیم در مذاکرات شرکت کرده و ایران باید منطقی عمل کند، اما پس از پایان جلسه دیروز و به‌خصوص پس از بازتاب گسترده اظهارات آیت‌الله خامنه‌ای حداقل تا تنظیم گزارش ما، هیچ واکنش تازه‌ای منتشر نکرد که تقریباً

می‌توان گفت بی‌سابقه است چرا که رونداظهارات پینگ-پنگی طرفین با فاصله خیلی کوتاه هم‌واره در جریان بوده است.

مذاکرات ژنومی تواند زمینه‌ساز پایان یکی از مهم‌ترین بحران‌های ژئوپولیتیکی قرن بیست و یکم باشد یا بر عکس، شکست آن می‌تواند به تداوم جنگ و افزایش بی‌ثباتی در اروپا منجر شود و در این راستا به هر ترتیب مولفه‌های متضاد بیش از حد در حال عیان شدن هستند

بحران به سطحی وسیع‌تر انباز افزایش می‌دهد. پذیرش پیشنهاد آتش‌بس از سوی اوکراین، می‌تواند به حفظ حمایت‌های غربی کمک کرده و نشان دهد که کی‌یف به دنبال صلح است.

عامل چهارم، مسائل مربوط به مشروعیت سیاسی و بحران‌های داخلی است. گزارش‌های مربوط به فساد مالی و سوءاستفاده از کمک‌های غربی، فشارهای سیاسی بر دولت زلنسکی را افزایش داده است. پذیرش آتش‌بس می‌تواند به رزنسکی کمک کند تا از تشدید بحران‌های داخلی جلوگیری کرده و موقعیت سیاسی خود را تثبیت کند.

چرا روسیه حملات را تشدید کرده است؟ در مقابل، مخالفت روسیه با آتش‌بس را نیز باید در چارچوب اهداف راهبردی این کشور تحلیل کرد. روسیه از آغاز جنگ، اهداف مشخصی را دنبال کرده است که مهم‌ترین آنها، تثبیت کنترل بر مناطق اشغالی، جلوگیری از گسترش نفوذ ناتو و تضمین بحران‌های داخلی جلوگیری کرده و موقعیت سیاسی خود را تثبیت کند.

از دیدگاه مسکو، پذیرش آتش‌بس بدون تحقق این اهداف، به معنای از دست دادن فرصت تثبیت دستوردهای نظامی است. روسیه اکنون بخش‌های مهمی از شرق و جنوب اوکراین را تحت کنترل دارد و تلاش می‌کند این مناطق را به‌عنوان بخشی از قلمرو خود تثبیت کند. لذا آتش‌بس در شرایطی که وضعیت سرزمین‌ها تعیین تکلیف نشده باشد، می‌تواند این دستوردها را در معرض خطر قرار دهد.

عامل دوم، برتری نسبی نظامی روسیه در میدان نبرد است. با وجود مقاومت اوکراین، روسیه همچنان از نظر منابع انسانی، تجهیزات و ظرفیت صنعتی برتری دارد. در چنین شرایطی، مسکو ممکن است معتقد باشد که ادامه جنگ می‌تواند به بهبود موقعیت این کشور در مذاکرات منجر شود.

عامل سوم، استفاده از جنگ به‌عنوان ابزار فشار

جمع‌بندی نهایی

پایان دور دوم مذاکرات ژنو، بیش از آنکه به دستوراد ملموس بینجامد، پیچیدگی حل اختلافات از مسیر دیپلماسی را برجسته کرد. ایران با احتیاط حرکت کرد و هر گونه انعطاف فراتر از پرونده هسته‌ای را محدود ساخت، در حالی که مذاکره کنندگان ایالات متحده با افزایش بر مواضع اعلامی دونالد ترامپ، اراده طرف ایرانی را آزمودند.

حضور میانجی‌عمانی، تلاش‌های فنی و گفت‌وگوهای غیر مستقیم هم نشان داد که «دیپلماسی غیر مستقیم» هرگز قادر نیست تا اختلافات ساختاری و شکاف عمیق ایدئولوژیک جمهوری اسلامی ایران با آمریکا را به سرعت پر کند و «معجزه غول چراغ جادو برای علاءالدین فقط در افسانه‌ها کار ساز است.»

«ژنو» به جای گشایش فوری، بیشتر شبیه محلی برای محک و توان و موقعیت‌یابی طرفین بود؛ محلی که بسته شدن تنگه‌هرمز –حداقل برای چند ساعت– قدرت ایران را به رخ کشید و البته، کسی چه می‌داند؟ شاید هم جرد کوئتر و استیو ویتکاف به محض خبر شدن از این اقدام، بر قدرت تهاجمی ناو هواپیمابر آبراهام لینکلن تاکید کرده یا به قول طرفداران فوتبال در اسناد بوم، از طریق وزیر خارجه عمان به عراقی پچی پیام داده باشند: «رو برو! آماده باش.»

سیاسی است. تشدید حملات هم‌زمان با مذاکرات، می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر اوکراین و غرب مورد استفاده قرار گیرد. این راهبرد، که به «دیپلماسی مبتنی بر قدرت» معروف است، به روسیه امکان می‌دهد تا شرایط مطلوب خود را بر مذاکرات تحمیل کند. در مجموع، مخالفت روسیه با آتش‌بس را باید نتیجه محاسبات راهبردی این کشور دانست که بر اساس آن، ادامه جنگ در شرایط فعلی، می‌تواند موقعیت روسیه را تقویت کند.

مذاکرات ژنو؛ آخرین فرصت برای پایان جنگ با آغاز مرحله‌ای جدید؟ مذاکرات ژنو را باید یکسای از مهم‌ترین تلاش‌های دیپلماتیک برای پایان دادن به جنگ اوکراین دانست. این مذاکرات با هدف بررسی ابعاد نظامی، سیاسی و انسانی بحران و یافتن چارچوبی برای توافق صلح برقرار می‌شود.

مهم‌ترین موضوعات مورد بحث در این مذاکرات شامل تعیین وضعیت مناطق اشغالی، ترتیبات امنیتی، سرنوشت نیروگاه هسته‌ای زاپوریژا و چارچوب آتش‌بس احتمالی است. این موضوعات، به دلیل اهمیت راهبردی خود، از پیچیدگی بالایی برخوردارند و دستیابی به توافق درباره آنها نیازمند امتیازدهی متقابل است. آینده این مذاکرات به عوامل متعددی بستگی دارد. نخست، وضعیت میدانی جنگ، هرگونه تغییر در موازنه قدرت نظامی می‌تواند بر مواضع طرفین تأثیر بگذارد. دوم، نقش ایالات متحده، آمریکا به‌عنوان میانجی اصلی، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به توافق احتمالی دارد. سوم، وضعیت داخلی اوکراین و روسیه. فشارهای سیاسی و اقتصادی می‌تواند طرفین را به سمت توافق یا ادامه جنگ سوق دهد.

با این حال، حتی در صورت دستیابی به آتش‌بس، پایان کامل جنگ ممکن است زمان‌بر باشد. اختلافات عمیق بر سر مسائل سرزمینی و امنیتی، دستیابی به توافقی جامع را دشوار کرده است.

در مجموع، مذاکرات ژنورامی توان نقطه عطفی در مسیر جنگ اوکراین دانست. این مذاکرات می‌تواند زمینه‌ساز پایان یکی از مهم‌ترین بحران‌های ژئوپولیتیکی قرن بیست و یکم باشد یا بر عکس، شکست آن می‌تواند به تداوم جنگ و افزایش بی‌ثباتی در اروپا منجر شود. اکنون، همه نگاه‌ها به ژنو دوخته شده است؛ شهری که شاید سرنوشت جنگ اوکراین در آن رقم بخورد.